

Slow Memory agus Stair Bhéil

Treoir do scoileanna agus múinteoirí

Táimid ag maireachtáil i dtréimhsí de neamhréitigh mhóra. Cé go bhfuil ár ndomhan ag luasghéarú agus ag éirí níos lú trí líonraí digiteacha atá thar a bheith tapa, tá neamhionannais shóisialta-eacnamaíochta ag leathnú chomh maith. Tá paindéimí víreasacha os ár gcomhair, chomh maith le díothú tapa speiceas, uathobriú méadaithe ar obair, socruithe tapa don mheabhairshláinte, suaitheadh polaitiúil agus díláithriú sean-chinnteachtaí.

Tugann an tionscadal Slow Memory seo aghaidh ar an ngá atá le tuiscint a fháil ar an gcaoi a dtugann sochaithe aghaidh ar a stair chun dul i ngleic le hathruithe comhshaoil, eacnamaíochta agus sóisialta a eascraíonn as imeachtaí tobanna agus claochluithe mall atá ag méadú de réir a chéile. Tá stair bhéil aitheanta mar chur chuige teoiriciúil lárnach chun na hathruithe sin a scrúdú.

Is éard atá i gceist le stair bhéil ná nuair a thaifeadaimid cuimhní duine le fáil amach faoin am atá thart. Níl an chuid is mó againn i leabhair staire agus níl cláir eolais déanta fúinn, ach is féidir linn cuimhneamh ar imeachtaí agus ar ghnéithe den saol laethúil a dhéanaimid talamh slán díobh. Is féidir linn go léir machnamh a dhéanamh ar conas a d'athraigh rudaí i rith ár saoil.

Cén gaol atá idir stair bhéil agus moilliú? Tá stair bhéil mall go nádúrtha – tógann sé am chun daoine a aimsiú, caidrimh a thógáil, agallaimh a dhéanamh, tras-scríobh agus cinneadh a dhéanamh ar cad a dhéanfaidh tú le do shonraí. Ligeann sé duit éalú ó 'phointí arda', na scéalta agus na guthanna atá i réim a chláraítear de ghnáth. Soláthraíonn stair bhéil spás chun scéalta a bhailiú nach bhfuil ón mbarr anuas ach ón mbonn aníos – lena n-áirítear gnéithe den ghnáthshaol agus an ghnáthúsáid. Freagraíonn sé do chuspóirí na Slow Memory – tugann sé guth don dream nach bhfuil guth acu. Is féidir le gach duine a scéal a insint.

Cad ba mhaith leat a fháil amach agus cé atá in ann é a insint duit?

Is féidir leat ceisteanna a chur faoi imeachtaí ar leith ina saol, nó ábhair níos ginearálta, mar athruithe ina saol teaghlaigh nó ar an gcaoi ar athraigh díthionsclaíocht saol oibre thar na blianta. B'fhéidir gur mhaith leat smaoineamh ar athrú aeráide, mar sin d'fhéadfá ceist a chur: *Ar bhraith tú athruithe aeráide i do shaol? Cad iad na hathruithe sin duit? Nó an féidir leat cur síos a dhéanamh ar an ngeimhreadh i do óige? An bhfuil sé difriúil ón ngeimhreadh a bhíonn agat inniu? Más ea, conas?*

Cé atá in ann a insint duit faoin eolas a theastaíonn uait? Déan liosta. An bhfuil tú ag díriú ar dhaoine áirithe nó an bhfuil meascán de mhná, fir, cúlraí agus aoiseanna uait?

Tabhair am duit féin (is próiseas mall é) agus smaoinigh ar cé mhéad duine ar mhaith leat a thaifeadadh. I measc na rudaí atá le smaoineamh orthu ón tús tá rudaí seo a leanas:

- An bhfuil áit chiúin agat atá inrochtana do gach duine chun na taifeadtaí a dhéanamh? Cathain a bheidh sibh ar fad ar fáil chun é seo a dhéanamh?

- cad é a ba mhaith leat a dhéanamh do na daoine ar mhaith leat a thaifeadadh? An mbeidh a fhios acu cén fáth ar mhaith leat iad a thaifeadadh agus cad atá ar intinn agat a dhéanamh leis an taifeadadh?
- Déan cinnte go bhfuil gach duine sásta foirm toilithe a shíniú ag deireadh an taifeadta (féach sampla ag deireadh an treoir seo).

Is féidir leat an méid seo go léir a chur ar bhileog eolais gur féidir leat a sheoladh chuig daoine nuair a dhéanann tú teagmháil leo (féach sampla ag deireadh an treoir seo).

Ligeann stair bhéil duit do chur chuige a mhoilliú chun scéalta dearmadta a fháil amach. Conas a chuireann sé i gcomparáid le bealaí eile chun an t-am atá caite a fhiosrú trí dhoiciméid, grianghraif nó déantáin? Cad iad na ceisteanna, dar leat, atá ann le húsáid stair bhéil?

Conas a chuimhnímid ar an am atá caite?

Abair go bhfuilimid ag iarraidh eolas a fháil ar phróisis níos faide, mar shampla, conas a chuaigh athrú aeráide i bhfeidhm ar dhaoine le 50 bliain anuas, nó conas a tharla éifeachtaí an leithcheala thar ghlúnta, nó conas a d'athraigh an teicneolaíocht thar shaolré. I ngach ceann de na cásanna seo beidh muid ag iarraidh ar dhaoine cuimhní cinn a roinnt ó bhlianta fada ó shin agus thar thréimhse fada ama – tugann stair bhéil deis duit é seo a dhéanamh.

Tá an chuid is mó againn go dona ag cuimhneamh ar dhátaí (mura bhfuil siad tábhachtach), ach cuimhnímid go léir ar rudaí áirithe níos fearr ná rudaí eile.

- Is gnách dúinn cuimhneamh ar rudaí a bhí tábhachtach ag an am nó a mheastar anois a bheith tábhachtach i ndiaidh a chéile.
- Is gnách dúinn cuimhneamh ar rudaí a bhí neamhghnách, eisceachtúil nó a raibh tionchar acu orainn.
- Is gnách dúinn cuimhneamh ar rudaí ar labhair muid fúthu thar na blianta.
- B'fhéidir go gcuimhneoimid ar na rudaí beaga a chabhraíonn linn an pictiúr iomlán a chríochnú.

Is féidir linn uaireanta cabhrú le cuimhní daoine a mhúscailt trí iarraidh orthu grianghraif, rudaí, doiciméid nó aon rud eile a fheiceáil a chabhróidh leo cuimhneamh. D'fhéadfadh na rudaí seo cabhrú le daoine a chur ar a suaimhneas agus iad ag insint a scéalta saoil.

Agus tú ag iarraidh cuimhní cinn ón am atá caite a thuiscint, coinnigh i gcuimhne na príomhthréimhsí saoil mar óige, scoil a fhágáil, obair a thosú, teaghlach a bheith agat, teach a cheannach, leanaí ag fágáil an bhaile agus dul ar scor.

Má tá suim agat i gconas a d'athraigh smaointe agus tuairimí daoine thar thréimhsí fada, is féidir leat ceist a chur orthu faoi cad a cheap nó a mhothaigh siad ag an am, agus ansin cad a mhothaíonn siad faoi anois.

Ullmhúchán

Déan taighde ar na hábhair ar mhaith leat ceisteanna a chur ar dhaoine faoi ionas go mbeidh tuiscint leathan agat ar a bhfuil siad ag caint faoi.

Smaoinigh ar na hábhair ghinearálta ar mhaith leat go labhróidís faoi, agus roinnt ceisteanna

ar leith ar mhaith leat a chur.

Eitic agus dlíthiúlachtaí

Cé go mbaineann an chuid is mó de dhaoine taitneamh as labhairt faoin am atá caite, is féidir go gcuirfidh cuimhní cinn ar dhaoine nó ar imeachtaí áirithe isteach orthu. Má bhaineann an t-ábhar le cuimhní suaite, smaoinigh ar conas mic léinn agus agallaithe a ullmhú don taifeadadh. Bí soiléir nach gá d'aon duine labhairt faoi rud ar bith nach bhfuil siad ag iarraidh agus smaoinigh ar cad atá oiriúnach d'aoisghrúpa an mhic léinn.

Cé go bhfuil dlíthe agus nósanna imeachta éagsúla maidir le toilithe ar fud an domhain, ba cheart duit gach rud a mhíniú roimh ré do gach agallaithe (is féidir bileog eolais a úsáid chuige seo) agus iarr orthu foirm toilithe a shíniú a thugann cead duit an taifeadadh a stóráil agus a úsáid. Is é an smaoinemh atá taobh thiar de ‘thoilíú feasach’ ná go mbeidh daoine go hiomlán ar an eolas faoi cad atá beartaithe agat a dhéanamh lena dtaiifeadadh sula dtugann siad cead duit.

Mar shampla, sa Ríocht Aontaithe, beidh ort a bheith ar an eolas faoi Rialacháin um Chosaint Sonraí agus GDPR [nuair a aistrítear é, cuir rialachán isteach do gach tír].

Nuair a úsáideann tú sleachta ó do thairfeadtaí go poiblí, bí cúramach gan eolas pearsanta faoin agallaithe nó faoi aon duine eile a nochtadh.

Treoir Ábhair

Ó thús, smaoinigh ar an gcomhrá a mhoilliú, déan rud éigin mar seo le haghaidh tús:

1. Tabhair d’ainm féin, an dáta agus ainm an tionscadail.
2. Iarr ar d’agallaithe a ainm a lua, agus aon fhaisnéis a bheadh úsáideach duit mar bhliain bhreithe, áit bhreithe srl.
3. Tosaigh le ceist inbhraite, cosúil le cúlra teaghlaigh, chun daoine a théamh suas. Is minic a chabhraíonn sé má thosaíonn daoine ag an tús, cosúil le scéal, agus ansin bogann siad ar aghaidh.

Ansin, liostáil na hábhair a bhfuil suim agat ceisteanna a chur orthu agus aon cheisteanna ar leith agus ceisteanna leantacha nach dteastaíonn uait dearmad a dhéanamh orthu. Ní féidir gach ceist a liostáil, mar sin bain úsáid as seo mar threoir agus bí réidh le ceisteanna a cheapadh de réir mar a théann an taifeadadh ar aghaidh.

Ag an deireadh, fiafraigh an bhfuil aon rud eile ar mhaith leis an agallaithe a rá.

Taifeadadh maith a dhéanamh

Déan iarracht taifeadadh a dhéanamh ina gcloiseann tú gach rud a deir d’agallaithe go soiléir.

An bhfuil gach duine ina suí go compordach? Ná suigh ró-ghar ná ró-fhada ó d’agallaithe. Is gnách go bhfuil leithead boird oiriúnach.

An bhfuil an micreafón suite chomh gar don agallaithe agus is féidir gan iad a chur as compord?

An bhfuil aon torann sa seomra is féidir a rialú? Mar shampla, dún an fhuinneog chun torann trácht a laghdú.

Múch aon fhóin phóca sa seomra nó cuir ar ‘mód eitilte’ iad. Bí feasach ar an am – níor mhaith le héinne go mothaíonn siad faoi bhrú ama.

Ceisteanna a chur

Bí le rud éigin le scríobh ionas gur féidir leat nótaí a dhéanamh, ach déan cinnte go ndíríonn tú ar d'agalláí; is féidir leat éisteacht leis an taifeadadh arís más gá. Is comhrá é seo, mar sin ná caith an t-am ar fad ag tógáil nótaí.

Déan iarracht gan labhairt fad is atá an duine a bhfuil tú ag taifeadadh air ag labhairt (scríobh síos é má tá ceist agat).

Leideanna barr – chun a thaispeáint go bhfuil tú ag éisteacht agus go bhfuil suim agat, suí os comhair d'agalláí, déan teagmháil súl, nodáil do cheann. Bíodh cuma suim agat!

Éist le méid atá daoine ag rá, ná léigh na ceisteanna amháin Má tá cuma suimiúil air, iarr tuilleadh eolais. Fág am tar éis do dhuine abairt a chríochnú; is minic a thagann eolas suimiúil amach le linn na sosanna sin.

Tosaíonn ceisteanna 'oscailte' le cé, cad, cá háit, cathain, cén fáth agus conas? Is ceisteanna breise den scoth iad 'Inis dom faoi...', 'cur síos air sin', 'tabhair roinnt samplaí dom' agus cabhraíonn siad leis an bpróiseas a mhoilliú agus freagraí níos mionsonraithe a fháil.

Mar shampla, cuir ceisteanna oscailte a chuireann fáilte roimh chur síos, tuairimí agus tuairimí. Úsáid ceisteanna oscailte chun:

Iníúchadh: an féidir leat tuilleadh a insint dom faoi sin? Cén fáth sin?

Measúnú: an raibh sé sin tipiciúil? Cad a cheap tú faoi sin ag an am?

Fiafraigh freagraí mothúchánacha: conas a chuir sé sin ar do mhothú? Conas a mhothaíonn tú faoi sin anois?

Ag an deireadh, fiafraigh an bhfuil aon rud eile ar mhaith leis an agalláí a chur leis.

Rud le smaoineamh air – conas a thaispeánaimid de ghnáth do dhaoine go bhfuilimid ag éisteacht leo? Cén fáth go gcaithfear é seo a bheith difriúil i dtaifeadadh stair bhéil?

Trealamh

Déan na taifeadtaí is fearr is féidir leat leis an trealamh atá agat. Cleachtaigh taifeadadh le do threalamh chun a chinntiú go bhfuil a fhios agat cad atá ar siúl agat.

An féidir leat d'fhón cliste a úsáid? Sea, ach... oibreoidh sé níos fearr má úsáideann tú aip taifeadta fuaimne cosúil le Voice Record Pro. Déan cinnte go bhfuil go leor cuimhne spártha agat agus go bhfuil an ceallraí luchtaithe go hiomlán. Cuir an fón ar mhód eitilte.

Go hidéalach, bain úsáid as cineál taifeadta fuaimne tiomnaithe déanta ag Zoom, Tascam, Olympus, Sony nó eile. Díriú ar chomhaid .wav a thairfeadadh ag 44.1Khz 16 giotán nó níos airde, atá de ghnáth mar shocrú réamhshocráithe ar aon taifeadán fuaimne maith. Tá achoimre mhaith ar seo ar láithreán gréasáin an Oral History Society (féach an cluaisín comhairle ar <https://www.ohs.org.uk/>).

Tar éis an taifeadta

Déan cinnte go bhfuil do chuid páipéar go léir sínithe. Ansin, scríobh achoimre ar an

agallamh. Is fearr fiú achoimre ghairid, bhunúsach ar an méid a pléadh ná gan rud ar bith.

02314/S, EM/141

Bailiúchán EMOHA

Agalláí: Gan ainm

Rugadh: 1926

Gairm: Ailtire ar scor

Dáta an agallaimh: 13/11/2007

Suíomh ar an taifeadadh	Achoimre ar roinn an agallaimh
Rian 1	Achoimre thapa ar na nithe seo a leanas – teaghlach, arm, tréimhse sa Phalaistín, Scoil na hAiltireachta, 1948. (Fón ag bualadh)
Rian 2	Oideachas
2.15	Fuair post i mBristol, d'fhill ar Roinn Ailtirí Cathrach Leicester i 1951
4.45	Suim i bhfoirgnimh. Stair teaghlaigh.
11.55	Ní raibh aon fhadhb ag na tuismitheoirí leis fanacht ar scoil; tá siad tar éis ardú sa staighre sóisialta.

Fíor 1: Sampla d'achoirne bhunúsach

Fuaim a chur in eagar

Cibé rud a dhéanann tú, is dócha go mbeidh ort do thaifeadtaí a chur in eagar. Is eagarthóir fuaim saor in aisce é Audacity atá an-choitianta, ach tá cinn eile ar fáil. Tá go leor ranganna teagaisc ar YouTube agus ar shuíomh Gréasáin Audacity.

Cé go mbeadh do mháistirchomhad ina chomhad .wav go hidéalach, tá siad seo ró-mhór le húsáid go ginearálta agus mar sin cruthaigh comhaid .mp3 don ghréasán nó d'aon úsáid eile. Ba cheart go mbeadh gearrthóga oiriúnaithe do do lucht féachana ó thaobh ábhair agus fad de.

Cá bhfuil tú chun gach rud a choinneáil?

Caithfidh tú a chinntiú gur féidir leat do chuid agallaimh a stóráil go slán áit nach bhfuil rochtain ag éinne ach tusa. Mura bhfuil stóráil scamall nó líonra agat atá cúltaca air, bain úsáid as ríomhaire, ríomhaire glúine nó tiomántán cruá iniompartha chun cóipeanna de na taifeadtaí a stóráil. Íoslódáil an fhuaim ó do thaifeadán fuaim chomh luath agus is féidir tar éis an taifeadta. Déan ar a laghad cóip amháin agus cuir cóipeanna de ghrianghraif nó de scanadh de dhoiciméid ar bith. Is féidir leat dul i gcomhairle le treoirlínte institiúideacha i do thír maidir le stóráil sábháilte sonraí.

Stair Bhéil a Úsáid

Chomh maith leis na buntáistí follasacha don oideachas, is féidir leat taifeadtaí stair bhéil a úsáid chun cabhrú le léachtaí, podchraoltaí, blaganna, leabhair, suíomhanna gréasáin, turais fuaim, stair teaghlaigh, oideachas do scoileanna, taispeántais agus léirmhínthe, obair cuimhneacháin, amharclannaíocht, raidió, colláisi fuaim, drámaíocht, damhsa, filíocht, scéalaíocht dhigiteach, scríbhneoireacht chruthaitheach, grianghrafadóireacht agus saothar ealaíne a chruthú.

Tuilleadh eolais agus naisc

Cruthaíodh an acmhainn mhall seo ag an East Midlands Oral History Archive in Ollscoil Leicester, don tionscadal Slow Memory. Clúdaíonn sé trealamh, costais, dlíthiúlachtaí, eitic,

agus tá naisc aige le samplaí de phleananna ceachta, tionscadail, agus gearrthóga fuaimne múnitheacha.

Nasc leis an bpríomhleathanach: <https://www.ohs.org.uk/for-schools-main-page/>

Nasc le comhairle maidir le heitic agus dlíthiúlachtaí: <https://www.ohs.org.uk/ethics-and-legalities-for-schools/>

Tá leideanna maidir le stair bhéil a úsáid ar fáil ar YouTube ag:
https://youtu.be/fy1iLzD0Bm8?si=5HNBe9VBVgFuz_2d

Cruthaíodh an acmhainn mhall seo ag Cartlann Staire Béil Oirthear Midlands ag Ollscoil Leicester, don tionscadal Slow Memory (<https://www.slowmemory.eu/>) i gcomhar leis an Ollamh Natalie Braber in Ollscoil Nottingham Trent.

Teanga ceannródaíoch: Nósanna teanga pobail mianadóireachta mar oidhreacht chultúrtha

Sampla: Bileog Eolais

Cé go bhfuil suim mhéadaithe ann anois i mionathrú teanga san Oirthear Midlands, níor rinneadh riamh taighde comparáideach ar chaint na bpluaiseanna ar fud na RA. Bhí mianadóireacht guail (agus tionscail déantúsaíochta eile) tábhachtach i gcónaí d'eacnamaíocht na tíre agus tá taifid ar tochailt guail ag dul siar céadta bliain. Dúnadh go leor pluaiseanna sna 1980idí agus leis an deireadh a cuireadh le mianadóireacht domhain guail, d'fhulaing go leor réigiún ó thaobh eacnamaíochta de

Bhí an teanga a d'úsáidfeadh mianadóir sa phluais teoranta don phluais de ghnáth, agus d'úsáidfeadh sé focail ann nach n-úsáidfeadh sé sa bhaile. Chuir úsáid teanga dhifriúil sna mianaigh béim agus neart leis an gcomhaltacht a bhí ann i measc mianadóirí. Tabharfaidh an tionscadal seo le chéile na focail a labhraíonn mianadóirí ar fud na RA agus scrúdóidh sé conas is féidir le focail a bheith cosúil agus difriúil sna réigiúin éagsúla. Tabharfaidh sé le chéile a focail, scéalta grinn, scéalta agus amhráin atá ag imeacht agus cabhróidh sé le beatha iontach chanúint an réigiúin a léiriú.

D'fhonn an aidhm seo a bhaint amach, táimid chun:

- Bailiúchán taifeadtaí ó mhianadóirí agus iar-mhianadóirí a chur le chéile chun scrúdú a dhéanamh ar úsáid teanga na gcainteoirí seo.
- Cruthaigh taifead scríofa de na taifeadtaí fuaimne a dhéanann suas ár sampla, le nótaí teangeolaíochta ag gabháil leo, chun críocha taighde canúna agus sochtheangeolaíochta.

Beidh GACH agallamh a dhéanfaimid mar chuid den tionscadal seo á **THAIFEADADH** agus á stóráil go sábháilte agus go freagrach. Iarrfaimid ar gach deonachóir foirm toilithe a shíniú roimh aon taifeadadh a dhéanamh, ina ndeirtear go bhfuil siad sásta go mbeidh taifead fuaimne agus/nó scríofa dá n-agallamh á choinneáil ag an Ollscoil, chun críocha taighde, agus go bhféadfar codanna ábhartha a atáirgeadh i bhfoilseacháin agus/nó i láthair, agus ar shuíomhanna gréasáin. Féadfar ceist a chur ar roinnt rannpháirtithe an aontaíonn siad a bheith grianghrafáilte mar chuid den tionscadal. Tabharfar deis do dheonaithe, a luaithe a bheidh an taifeadadh críochnaithe, éisteacht lena n-agallaimh agus aon iarratais ar chinsireacht a dhéanamh. Tá cead ag aon deonachóir tarraingt siar ón staidéar am ar bith, gan aon chúis a thabhairt.

Tá sé beartaithe go mbainfear foilsíú ailt acadúla agus cur i láthair páipéir ag comhdhálacha náisiúnta agus idirnáisiúnta amach mar thoradh ar an obair seo, agus go bhféadfadh sé a bheith ina chuid de shuíomhanna gréasáin agus meáin shóisialta eile. Ina theannta sin, féadfar na taifeadtaí d'agallaimh a rinneadh mar chuid den tionscadal seo a chur leis an mbailiúchán acmhainní atá ag fás atá á choinneáil ag an Leabharlann Bhreatnach, áit a mbeidh siad inrochtana do thaighdeoirí agus do dhaoine nach dtaighdeoirí iad araon.

Má tá aon cheisteanna agat am ar bith, bíodh leisce ort teagmháil a dhéanamh le:

Sampla Foirme Toilithe Taighde.

Teanga ceannródaíoch: Nósanna teanga pobail mianadóireachta mar oidhreacht chultúrtha

Tuigim go gcuirfear an tionscadal seo i gcrích de réir Chóid Cleachtais Eitice Taighde Ollscoil Nottingham Trent, ar féidir a fheiceáil ag: [tabhair nasc gréasáin]

Stórálfar an t-ábhar a bailíodh mar chuid den staidéar seo go sábháilte, de réir an Achta um Chosaint Sonraí 1998.

Tá an bhileog eolais a tugadh dom léite agam agus tuigim í. Tá Níl

Tá an deis tugtha dom ceisteanna a chur faoin tionscadal agus freagraíodh iad go sásúil dom. Tá Níl

Tuigim gur féidir liom tarraingt siar ón staidéar am ar bith, gan gá cúis a thabhairt. Tá Níl

Aontaím gur féidir na taifeadtaí sonraithe a úsáid chun críocha an taighde seo. Tá Níl

Aontaím gur féidir codanna gearra de na taifeadtaí sonraithe a thras-scríobh agus a úsáid i gcomhdhálacha acadúla agus i bhfoilseacháin nó ar shuíomhanna gréasáin. Tá Níl

Aontaím gur féidir na taifeadtaí sonraithe a chatagóiriú mar chuid den tionscadal agus go bhféadfaidh siad le feiceáil i bhfoilseacháin nó ar an idirlíon. Tá Níl

---

Ainm [CLÓ] .....

Síniú .....

Dáta .....